

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejeman veljá: Za celo leto predplačan 15 gl., za pol leta 8 gl., za četrt leta 4 gl., za en mesec 1 gl. 40 kr.

V administraciji prejeman veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inzerati) se sprejemajo in veljá tristoletna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/6. uri popoldne.

Štev. 11.

V Ljubljani, v četrtek 15. januarja 1885.

Letnik XIII.

Podjetništva na slovenskih tleh.

Kritičen razgovor.

Spisal Franc Podgornik.

(Dalje.)

Pa tudi Nemcem samim se ni dobro godilo, ako niso njih zastopniki trobili v rog kapitalistične večine; kakoršna je bila tako imenovana liberalna nemška stranka v resnici. Slovenci pa niso bili od nemške bogataške večine zapuščeni enako konservativnim Nemcem zaradi konservatizma, ampak v prvi vrsti kot nenemški narod, in bi toraj Slovencem celó liberalizem ne bil pomagal, ko bi se mu bili zaradi upanja na gmotni dobiček vdali. Odtod prihaja, da so, kakor druge narode, tudi Slovence toliko bolj prezrli, kolikor manj zastopnikov štejejo in kolikor manj so jih poštevati zaradi politične razkosanosti in odtod izvirajoče povečane politične onemoglosti. Tako je prišlo, da Slovenci niso dobili najpotrebnejših železnih cest, in kar se je storilo, zgodilo se je ne zaradi slovenskih interesov, ampak zaradi dobičkov, ki jih one železnice po slovenskih zemljah dajejo na druge strani. Parlamentarne večine se državi niso služile, kakor bi skupni avstrijski interesi zahtevali; tem manj so vstrezale majhnim narodom, kakoršen je slovenski. Drugače bi ne bilo razumeti, zakaj Slovenci še zdaj nimajo n. pr. predelske ali kake druge črte čez Goriško do Trsta, in bi ne izprevideli, zakaj so tudi druge slovenske pokrajine večinoma do poslednjega časa popolnoma zanemarjali ne samo z opuščanjem železniških prog, temuč tudi zaradi izdatnega pospeševanja kmetijstva, obrtnije in kupčije gledé na podpore, zidanje primernih gospodarskih šol itd. Po tem je slovenski narod zavisen od države ali prav za prav od vsakočasnih vlad in vsakodobnih državnozbornskih večin, katerim pa slovenski narod ne more nikdar zaukazati, da naj se po njegovih potrebah ravna vsaj v gospodarskih sklepih. Zavisnost naša seza tako daleč, kakor državno-gospodarska, bolje, kakor seza moč navedenih večin. Recimo, da bi Slovenci po potrebi zahtevali prepo-

ved, vsled ktere bi ne smeli tuji podjetniki v slovenske dežele; država bi tega ne dovolila, ker bi take prepovedi ne hotele državno-zbornske večine, tudi ko bi oběih zakonov ne bilo o svobodnem naseljevanju tudi podjetnikov s kraja v kraj. Ta stran je silno odločilna tudi za naš predmet, ker vidimo, da nam tuja podjetja škodujejo, ne da bi imeli mi moči, da bi se jih ubranili. Tudi ko bi toraj naše potrebe v resnici zahtevale varstva, da se domača obrtnija ali trgovina razvije, ali da se sezidajo železniške proge po slovenskih deželah, ali pa da dobimo denarne pomoči za lastne posojilnice itd., bi se nam na vse to vstreglo samo toliko, kolikor bi se ravno primerno zdelo parlamentarnim večinam in pa vladam še posebej, kolikor imajo poslednje lastno področje in svobodno roko. Ker pa vlade samo tam delé, kjer morajo, in sicer zaradi parlamentarne podpore od dotične strani, je očividno, da gledé na narodno-gospodarska pospeševanja slovenskih podjetij se nam ni veliko zanašati, in je za ta del vsak optimizem škodljiv. Ker niso Slovenci sami vajeni, na velikem gibati se v gospodarskih strokah, radi roke križem držé, v upanji, da jih bodo vlade podpirale, če tudi v take nade sami prav malo verujejo.

Pa z zavisnostjo od državnega gospodarstva nismo še pri kraji vsega hudega. Tudi deželni zbori pospešujejo ali pa zavirajo deželna gospodarstva. Za ta del pa so Slovenci na slabšem, kot vsak drugi narod; razkropljeni na več pokrajin, nimamo razun — zdaj — na Kranjskem, nikjer večine v deželnih zborih, pač pa nasprotniške večine ali faktično nadsilo. Te večine in nadsile slovensko prebivalstvo dotičnih dežel bolj ali manj popolnoma prezirajo, kljubu temu, da isto slovensko prebivalstvo sto in sto in tisoč davkov plačuje tudi za svoje občegospodarske potrebe. Namesto nepristranskega deželnega gospodarstva nahajamo v slovenskih deželah večinoma sebične določbe in gospodarske sklepe narodu slovenskemu v škodo! Samouprava ali tako imenovana avtonomija je za večino slovenskega naroda največa ironija in pravi zasmeh, ker ne vpravljamo sami

svojih dežel, ampak tuje, narodni naši nasprotniki. Politično razkosani, smo podobni razkropljenim Judom, kateri so pa vendar solidarni, da gospodujejo finančno nad civilizovanim svetom, v tem ko Slovenci pomenjajo v državi politično in gospodarsko ničlo v zaslugo njih prepohlevne poljedeljske narave in pa vsled tega, da so bili Slovenci dozdej brez pomoči drugih Slovanov gledé na svoje toliko opravičene težnje po političnem združenju.

Ravno zato pa imajo raznoteri naši zastopniki povečano dolžnost, državni zbor, deželne zastope in vlado opozarjati in opominjati za izdatnišo, državni celoti in enotni državno-gospodarski tehniki primernišo pomoč tudi za razcepljene slovenske dežele. Ker pa je iz politične razcepljenosti eklatantno razvidna odtod izvirajoča tudi slovensko-gospodarska onemoglost, je toliko večja potreba, da naše narodno-politično zastopstvo nikdar ne izbrše z narodnega programa glavnega člena: težnje po kakoršnem si bode zedinjenji slovenskega naroda. Politika in pravo občeg gospodarstvo sta za Slovence tesno združena, kakor vzrok in nasledek.

(Dalje prih.)

Pogled v Nemčijo.

Veliki možje imajo včasih navado, da slabe posledice svojih zmót pripisujejo drugim. Enako je storil železni Bismark. Ko je bila l. 1866 končana za Avstrijo nesrečna vojska, slavil je pruski narod svojega državnika ter koval ga v zvezde, veselil se svoje zmage, ker prošinjala ga je ideja „zedinjene Nemčije“, misel na „nemško cesarstvo“. Ni čuda, da je duhoviti Bismark v zaupanji na svojo moč pritrtil občni volilni pravici. Nadejal se je, da bode sukal poslance v zbornici s svojimi vajeti, kakor in kadar mu bode drago. Nekaj let so res mameluki v zbornici plesali po njegovem navodu: toda zmagovalje se je razkadilo, kakor glavobol po prečuti noči; francoske milijarde so zginile, kakor spomla-

LISTEK.

Dvogradje v Istri.

V zimi se človek ne poda rad na daljno pot; kaj posebnega mora biti, da zapusti gorko peč ter se spravi venkaj na mrzel zrak za nekoliko dni. Tako se je godilo meni. Na brzozjavni poziv sklenem podati se v Istro — v „tužno“ Istro, kjer bivajo naši bratje, verni Slovani.

Pa ni mi bilo žal, da sem slovó vzela od gorke peči. Istra, zlasti spodnja Istra ne potrebuje peči, ker ona ne pozna zime, kadar je mirno vreme; samo burja ohladi podnebje in takrat se drži Istran bolj v obližji ognjišča, da si ogreje svoje ude. Burje pa ravno ta čas ni bilo, toraj se mi ni tožilo po topli peči.

Moj duhovni prijatelj v Kanfanaru, pri kateremu sem stanoval nekoliko dni, ima zaradi prevelikega pomanjkanja duhovnov pravico ob nedeljah in praznikih binirati, t. j. dvakrat maševati. Bilo je ravno na praznik Marijinega čistega spočetja. „Danes“, mi pravi moj prijatelj, „danes grem maševati najprej v Dvogradje in ob 11. uri imam duhovno opravilo še v domači župni cerkvi“.

„V Dvogradju stoji toraj še zmiraj cerkev, kjer se zamore maševati“, mu odgovorim.

„Ne“, mi odvrne moj prijatelj, „v Dvogradju se ne mašuje več, pač pa v podružnici, streljaj dalje od Dvogradja, ktero sedaj sploh imenujemo Dvogradjansko cerkev“.

Do tje, si mislim, imam samo pičle pol ure in danes se mi ponuja prav lepa prilika pogledati si Dvogradje, ktero sem od železniške proge in tudi od velike ceste tolikrat videl, blizo pa še nisem bil. In res, vstanem ter spremim prijatelja v Dvogradje.

Dvogradje (ital. Due Castelli) leži v sredi precej rodovitne „Drage“, ki se poteza od Pazina do Limškega zaliva. Mesto je zdaj popolnoma zapuščeno. Po ostalih razvalinah bi se dalo soditi, da je to bila močna, t. j. za tiste čase močna trdnjava, zidana v benečanskem slogu, kakor sploh vsa mesta v spodnji Istri. Ulice so bile silno ozke, in hiše tesno ena pri drugi. Po ulicah je sedaj že težko hoditi, ker po njih leži mnogo kamenja, kar ga je deloma samo opadlo od zidov, deloma pa so ga semkaj spravili lahkoverni ljudje, ki že nad sto let tukaj zakladov iščejo. Prebivalec je moralo mesto imeti 1000—1500, in sicer same Slovane, saj še do danes v to okolico niso prodrli Italijani.

Na severo-zapadni strani mesta stala je nek-

danja kapitelska cerkev sv. Sofije. Kakor pri vseh drugih poslopih ohranjeni so tudi pri cerkvi skoraj da samo glavni zidovi, po katerih se ovija bršljan in raste še o zimskem času Istrijanom priljubljeno smilje (rožmarinu podobna, prijetno dišeča rastlina). Bila je ta cerkev še precej prostorna, 12—14 korakov široka in okrog 36 korakov dolga. Slog je nekako bizantinski. V prezbiteriju se na zidu vidijo še sedaj ostanki slikarja na presni zid; dež jih ni mogel še popolnoma izprati. Pomen teh slik pa mi ni bil prav jasen.

Razen cerkve sv. Sofije imelo je Dvogradje še majhno kapelico sv. Miklavžu posvečeno v mestu in zunaj ozidja podružnico sv. Mihela. Vodnjak je še tak, kakoršen je bil pred 150 leti, in je velik, kakor se redko kateri nahaja v Istri. Lahko je preskrboval z vodo celo mesto. Pastirji, ki blizo Dvogradja pasejo, napajajo še dandanes svoje čede pri tem vodnjaku.

Popel sem se tudi na mestno ozidje. Kako otožen pogled na golo črno zidovje, in kako krasen razgled na lepo „Drago“! Tje proti morju na nizkem homcu vidiš drugo manjšo trdnjavo „Parentin“ imenovano in z druge strani se ob hribu vzdiguje visoka klisura „babjemu zobu“ podobna, vrh ktere je imel v starih časih mestni stražar svojo kolibico.

danski sneg, in narod se je zavedel svojega kritičnega položaja.

To so pokazale zadnje volitve v državni zbor. Bismark je želel srednjo stranko kot večino, da bi ž njo odbijal trjatve katolikov in drugih po njegovem mnenju državi nevarnih elementov. Najraje bi bil videl v zbornici večino nacionalnih liberalcev. To svojo željo je bil izrekel že 8. maja l. 1880, rekoč, da bi moral odstopiti ter cesarju priporočiti nov kabinet, ko bi ostala „moč centra nepremagljiva in protivje med ostalimi Nemci vedno enako“. Končal je z besedami, da obdrži državne vajeti, „če vsi oni, ki niso zadovoljni s trjativami centra, ostanejo edini: s kratka — če vse liberalne stranke centru odločno odpovedó svojo pomoč“.

Mogočne besede v vnanji politiki toliko vplivnega državnika niso našle zadostnega odmeva v srei liberalnih mož. Niti kulturni boj jih ni mogel zediniti pred volitvami. Celó naši liberalci si niso mogli raztolmačiti protivja med somišljeniki onkraj meje.

Tako je jadikovala „N. Fr. Pr.“ za časa volitev v nemško zbornico: „Med svobodnjaki in narodno-liberalci vnel se je žalibog hujski razpor kakor nekđaj, in v trenutku, ko je pal prvi žarek Bismarkove milosti zopet na vrhove narodno-liberalcev, prepirata se njihovi glasili v prav odurni obliki. Najboljša volilna taktika bila bi ta, da se liberalne stranke medseboj podpirajo, če že ne proti konservativcem, vendar pa proti centru in socialnim demokratom. Toda niti te naravne zveze ne moremo pričakovati.“

Že pred tremi leti začela se je krhati nekđaj tako močna in vplivna stranka narodnih liberalcev ter zgubila 20 glasov. Naravna osoda vseh srednjih strank zadela je tudi tó. Njeno levo krilo se je združilo z naprednjaki in osnovalo novo stranko svobodnjakov. Vladni listi so se tolažili, češ, da katoliška stranka v mnogih gospodarskih vprašanjih ne nasprotuje vladi tako trdovratno, kakor liberalne stranke. In v resnici je vlada mnogo gospodarskih vprašanj rešila le s pomočjo centra in sovražne „konservativno-klerikalne koalicije“. Celó narodni liberalci so se vladi postavljali po robu; ko jih je pa njih vodja Benningsen zapustil, obrnili so zopet svoj plajšč po vetru, toda nehali so biti jeziček na parlamentni tehtnici.

Narodno-liberalna stranka je že po svoji naravi vladateljna; če ne more vladati, tudi ne more biti. Ko je Benningsen sprevidel, da se Bismark na njegovo stranko več ne more zanašati, odložil je svoj mandat. S svojega stališča tudi ni mogel nič boljšega storiti; vendar je tolažil svoje volilce, rekoč: „kar je že enkrat bilo, more zopet priti, toraj tudi doba od 1867 do 1878“, namreč lepi dnovi narodno-liberalne vlade. Zgoditi pa bi se moglo, ko bi ta stranka zopet prišla v polnem številu v zbornico. Toda zadnje volitve so pokazale ravno nasprotno.

Komaj so bile volitve končane, že je bil sklican državni zbor, tako, da so poslanci imeli komaj časa nabasati svoje pótne torbe. Bismark si je hotel hitro ogledati nove obraze iz obličja v obličje ter se

Omeniti moram še čudno starinsko pokopališče malo nad Dvogradjem. Grobovi so tukaj samo čevelj globoko izkopani v kamenitih tleh in s kamenitimi ploščami pokriti. Mrliči so se toraj v hudi vročini kar posušili.

Kakor rečeno imela je Dvogradjanska cerkev svoj kapitel, ter je bila sedanja župna cerkev v Kanfanaru njena podružnica. Ko so pa ljudje Dvogradje zapustili, postala je Kanfanarska cerkev župna in kapiteljska, Dvogradje pa njena podružnica. Poreški šematizem ima o tem sledečo opazko: „A. 1715. Episc. Varia (rojen Benečan, † 1717) Ss. Sacramenta transtulit ex Eccl. S. Sophiae Duorum Castrorum in Ecclm. S. Silvestri ad Collegiatam erectam.“ S svetimi Zakramenti preselili so se toraj tudi korarji iz Dvogradja v Kanfanar in je, kakor so mi pravili, še dolgo potem eden izmed njih vsaki dan hodil maševati v Dvogradje. Iz Dvogradjanske cerkve prenesli so pozneje tudi še druge reči v Kanfanarsko, tako n. pr. prižnico, ki ima prav starinsko obliko. Leta 1840 je pa tudi v Kanfanaru prestal kapitel, in danes biva tam samo še g. dekan z jednim kaplanom, ki oskrbujeta raztreseno in težavno faro.

—g.

prepričati, je li resnica, kar so poročali vladni in protivladni listi.

Najbolj je iznenadilo vlado in njene prijatelje toliko število socialnih demokratov. Postali so v zbornici popolnoma samostojna stranka, ki more staviti lastne predloge ne le opirajoč se na svoje število, marveč tudi na svoje volilce, ki so jim izročili svoje zaupanje. Še ni preteklo deset let, ko je minister grof Eulenberg st. končal svoj govor proti socialnim demokratom z besedami: „Meč seka, puška poka“; a danes so postali „krvavci“ po volitvah „dvorjanini“, in Bismark jih lahko povabi še na „zajutrek“, ako jim drago.

Ko se je bila raznesla vest, da so skoraj po vseh večjih mestih zmagali socialni demokrati, bral si lahko po vseh listih: Je li to mogoče, sedaj v sedmem letu socialne postave, v četrtem letu Bismarkove socialne volilne reforme, navzlic obsednemu stanu v Berlinu, Hamburgu, na Lipskem?

Kaj je hasnila izjemna postava? Izjemni stan je stranko le v tem ovčeral, da javno ni mogla delovati. A da je bila dobro organizovana, kaže izid volitev. Nek liberalen list je pisal: „Kar sedanje dni ni pribito v človeški družbi, kakor z žebljem, propade socialni propagandi“. In ravno izjemni stan pomnožil je število demokratov. Ko bi bila ta stranka v pretečenih sedmih letih smela pokazati svojo barvo in politično zmožnost, gotovo ne bi bila toliko volilcev vjela na svoje limance. Poglejmo le v Berlin! Leta 1871 je bilo tu 2058 glasov za socialne demokrate, pri zadnjih volitvah že 68.582, toraj samo v glavnem mestu mož za 26 polkov. To je premisleka vredno! In to jim je pripomoglo k toliki zmagi, da so morali agitovati skriveje.

(Konec prih.)

Politični pregled.

V Ljubljani, 15. januarja.

Notranje dežele.

O „zatiranem Dunaji“ piše „Politik“ v imenu Čehov in v imenu večine sedanjega zbora sledeče: „Le počasi gospóda iz liberalne leve! Kjer je toliko dogodkov na korist Dunajsko pred nami, so tudi še tako krepka obrekovanja brezvspešna. Vi pišete, da so Slovani sovražniki Dunaja, ker hočete mirne Dunajčane, kateri složno z drugimi narodi velike države pod mogočnim žezlom Nj. Veličanstva živé, proti taistim našuntati, da bi vam prihiteli ob bodočih volitvah na pomoč, da bi vam ne preiskavali ob tej priložnosti obisti in srca vaših dejanj, o katerih dobro veste, da so puhla! Zastonj je vaš napor, da bi se vam posrečilo vrle Dunajčane preveriti, da je Slovanov edina in srčna želja le ta, da bi Dunaj znižali za veliko nemerodajno vás. Ozrite se le na dejanja Slovanov, ki so jih v teku šestih let v zvezi z nemško-konservativci doprinesli in poskusite, če jih zamorete zatajiti. Ako vam je na pravici in resnici kaj ležeče, priznati morate, da je ravno tem zaničevanim Slovanom skrb za Dunaj in njega blagor kakor prestolnico cesarstva vedno na prvem mestu bila in da niso nikdar stiskali, kedar se je šlo za razvoj slave avstrijske prestolnice! Da še več! Ravno ti zaničevani Slovani so vedno svoje lastne potrebe prezirali, kedar je bilo za sijaj prestolnice kaj potreba. Ako hočete, dokažemo vam iz budžeta poslednjih šestih let to prav natanko. Laž je vaše besedičenje o našem sovraštvu nasproti Dunaju. Opozicija naša veljá le vaši strasti in zaslepljenosti, ktero hočete po vsi sili Dunajskemu lieu vtisniti, nikakor pa ne vrlemu in domoljubnemu prebivalstvu Dunajskemu!“

Izneverjenja so dandanes že tako na dnevnem redu, da bo že težko človeka dobiti, ki bi imel še čiste roke. Komaj se je dobro novo leto začele, že zopet raznaša brzojav novico o izneverjenju po raznih krajih na vse dele sveta. Na Dunaji so kar h kratki dvema takima junakoma prišli na sled. O prvem poročal je „Slovenec“ že brzojavno. Le-ta bil je posestnik komptoirja ali računskega urada na borski, kjer se je pa postransko tudi z obrestovanjem vložnega in od tretjih oseb mu izročena denerja pečal. Piše se za Nodererja. Do sedaj je zatožen hudodelstva izneverjenja 10.000 gold., ktere mu je neka oseba izročila na obrestovanje in jih taisti sedaj več ni zamogel vrniti, ko jih je od njega zahtevala. Zarad tega javila ga je sodniji. Sicer so pa že poprej drugi ljudje Nodererja večkrat sodniji naznanili, toda znal je vselej škode popraviti in so dotičniki ovdbo preklicali. Koliko jih je slepar opeharil, se še ne vé, slutijo se pa velike svote. — Drugi goljuf je pa posestnik komisijonske trgovine, Jakob Schenk, ki je trgoval Franca Leitenbergerja oeciganil za pol milijona. Da ga odškoduje, prepustil mu je Schenk svojo komisijonsko trgovino, kar je Leitenberger tudi sprejel. Tako se je v tem slučaju izneverjenju izmil postavni pečat hudodelstva, v

pravem oziru pa taisto vendar-le ostane kar je bilo — sleparija je sleparija bodisi že tako ali enako.

Na **Hrvaškem** je vlada zaprla nekaj bogoslovcev iz Strosmajerjevega semenišča, ker so taisti v političnih zadevah ondašnjem kmetom z dobrim svetom na pomoč priskočili, kar je vlada za upornost, oziroma za podpihovanje smatrala. Takoj od začetka, ko so vladni možje bogoslovce pri agitaciji zasacili in taiste vladi ovdali, je ona škofu Strosmajerju pisala, da naj ji izroči dotične bogoslovce, da jih bo zarad nedovoljene in vladi sovražne agitacije zaprla v preiskavo. Škof se je skliceval na svoje pravo izhajajoče mu iz konkordata na Hrvaškem še veljavnega, da vlada nima pravice kandidatov duhovskega stanu k sebi klicati na odgovor, temveč, da je to njegova zadeva. Ob enem obrnil se je pa v Rim do sv. stola. Ker pa vlada le ni prijenjala in je okrajni glavar Csuvaj groziti jel z drugimi, škaudaloznimi sredstvi, Strosmajerju drugzega ni ostalo, kakor dotične bogoslovce izročiti mu, kar je tudi storil z opazko, da se s tem še nikakor ne odpove svoji pravici iz konkordata mu izvirajoči, ter da se bo proti temu nasilstvu v Rim pritožil. Naj le Madjari tako postopajo po Hrvaškem, kakor so začeli, naj se le še obrnejo po nasvetu „Pesti Naplo“ tudi še proti ondašnji duhovščini in videli bodo, kaj bodo dosegli. Narod na Hrvaškem je na Madjare že tako razburjen, da laglje vraga vidi nego svojega zatiralca; sedaj naj ga pa še sami tirajo do skrajnosti in Veliki Šmaren 1883 se bode ponovil kar čez noč po celi deželi. Tedaj pa ne bodo samo madjarskih grbov ob tla metali ali jih v vodo bacivali, temveč gazili bodo v blato, karkoli jih bo sploh na madjarski globus spominjalo.

Vnanje države.

Lahi se tudi pripravljajo v Afriko in to že več časa. Iz začetka je bilo govorjenje, da se bodo vdeležili na svojo roko Kongo-ekspedicije, kakor pa sedaj najnovejša poročila iz Rima govoré, se je misel za pošiljatev laških dveh vojnih parnikov „Garibaldi“ in „Vespucci“ v Kongo-svet opustila, ker jih drugje potrebujejo. Kakor ima večina evropskih držav svoje učenjake v Afriki, ki se ondi s preiskavanjem zemlje pečajo, tako imela je tudi Italija tam svojega preiskovalca Bianchija, kterega so ondi divjaki umorili. Umor se je zgodil ne daleč od rudečega morja v deželi Darfar. Lahi hočejo za njegovo smrt ondašnje divjake pokoriti in bodo z omenjenima parnikoma „Vespucci“ in „Garibaldi“ tjekaj odrinili. Iz tega namena se je toraj Kongo-ekspedicija vstavila, in se bode laška ekspedicija le edino za to vporabila, da bo poiskala Bianchijeve morilce in pa da se nekoliko po deželi ogleda, ako se jim bo pozneje umestno zdelo od iztočne strani v osrednjo Afriko vrniti se. Po vsem tem soditi, morajo se Lahi za Sudan zanimati, in sicer več, kakor se jim potrebno zdi priznati, kajti od Assaba ob rudečem morji, kjer se mislijo izkrcavati, pot preko Abisinije, kjer krščanski kralj Janez vlada, naravnost v Sudanske pokrajine pelje; ondi se bodo pa z Mahdijem zgrabili, kajti po vsem dosedanem soditi, se Mahdi ne bo nič več gospodstvu po Sudanu odpovedal, ker ne bo nikogar, da bi ga k temu silil. Angleži ga ne bodo, ker bodo veseli, če se jim le posreči Gordona srečno domu spraviti, drugi pa še manj, kajti Francozi oprezujejo in sami ne vedó, ali bi po tolikošnem angleškem propadu v Egiptu kaj začeli ali ne. Ako toraj pri tem ostane, kakor sedaj vse kaže na Laškem, bomo znabiti že letos o krvavih bojih Mahdija z Lahi poročati imeli.

Naselbinska politika Bismarku in nemškemu državnemu zboru že več preglavice dela, kakor so si meseca junija lanskega leta, ko so jo prvič imeli na dnevnem redu, gospodje o njej domišljevali. Poslanci se ji vstavljajo, ker mislijo, da se Bismark misli Afrike poslužiti za naseljevanje Nemcev, kterim doma več ne ugaja življenje. Bismark pa dan na dan v eni sapi zatrjuje, da si on Afrike ne misli pridobiti za naselbine, pač pa le za trgovino, ktero misli ondi na korist nemške države razširiti. Zarad tega se pa ni treba prav nič bati, kajti Nemška zavoljo Afrike tudi le enega vojaka ne bode več potrebovala, kakor jih ima do sedaj in tudi pomorske moči ji po Bismarkovih nazorih ne bo treba še povišati. Saj tudi Francozi in Angleži v zapadni Afriki nimajo drugzega, nego le trgovino. O kaki zdatni oboroženi moči, kakor jo imajo v severni Afriki Francozi, ondi še govoriti ni. Iz tega sledi, da tudi Nemcem ne bo potreba posebne armade v Afriki vzdržavati, ki bi ogromne svote požirala. Eden ali dva vojna parnika ob zapadnem afrikanskem obrežji v atlantiškem morji bota popolnoma zadostovala varnosti nemške trgovine v Kamerunu, kjer so se Nemci nedavno z zamorec sprijeli, dalje blizo sto in petdeset zemljemerskih milj nižje proti jugu ob Kongu in zopet 300 milj proti jugu v Angri Pekení, kjer so že povsod nemški trgovalci naseljeni in Angležem konkurenco napravljajo. Da se bota taista vzdržati zamogla, potrebovala bota 150.000 mark, ktere so se jim tudi z veliko večino dovolili. Za dovolitev je glasoval tudi centrum in prostomišljaki.

V **Parizi** imajo še silno veliko delavcev, kteri zjutraj ne vedó, kaj bodo opoldne v usta dejali, s čim bodo lačne otroke nasitili. Le-ti delavci brez posla, kterih je na tisoče, stradali so, dokler jim je to sploh mogoče bilo, sedaj pa so odposlali na mestni zastop svoje poslance ali zastopnike z

raznimi predlogi, po katerih bi ubogi delavci zopet do kruha prišli. Tisti poslanci so od predstojnika mestnega odbora zahtevali, da naj se obrne do prefekta in ta naj skliče mestni zbor, kateri naj za delavce kaj primernega vkrene. Predstojnik jim je pa prošnjo naravnost odbil, ker ne mara s prefektom nič opraviti imeti, ter ga skuša zaradi njegovega nasprotja gledé konimizma zatreti in vničiti. Izgovor predstojnikov se vé da ni bil drugega, kakor prazen izgovor; mestni odbor bi pa tudi težko še kaj več za lačne delavce storiti zamogel, kakor je sploh že storil, da jim je namreč silno veliko obljubil in jako malo ali pa še nič dal. Saj pa tudi nima časa na uboge delavce misliti, kako bi se pa sicer zamogel zadosti uspešno pečati s predlogi o zapiranju cerkvá in o opoviranju službe božje. Mestni odbor se vé da pri tem ne pomisli, da delavci od tega ne bodo sili, pač pak le še bolj zdvijani postali in ne bodo več dolgo premišljevali, kaj je moje in kaj tvoje! Saj bi vendar vedeti moral, da ta stena le tako dolgo pri človeku obstoji, dokler je v taistem kaj npravnosti na verski podlagi; kakor hitro pa človek pride ob poslednjo, podere se mu tudi prva sama po sebi in komunist je gotov, kakoršnih je Francoska že videla po nesrečni francosko-nemški vojski kar po cele batalijone, ki niso vprašali, čegavo je to, čegavo je ono, temveč so vzeli, kar so dosegli; kar se ni dalo doseči, so pokončali z petrolejem in ognjem. Prav tak zarod francoska vlada sedaj zopet sama izgojuje. Lahko je duhove klicati, težko pa, ali tudi nemogoče, poklicanih iznebiti se brez škode!

Omenjali smo že večkrat na tem mestu, da se iz južne Afrike in izza otokov tihega morja črni oblaki dvigujejo, iz katerih bo švignila ob svojem času strela v sod smodnika, ki je med Nemčijo in Angleži nastavljen. Zgodilo se bo to, ker se zgoditi mora takoj, kedar se bo John Bull izdramil iz političnega spanja, v katerem sedaj počiva. Znao je, kaj da je nekdanja angleška zastava na morji veljala. Kamor je ona prišla in kjer so jo razvili, tresli so se divji narodi pred žreli angleških topov. In dandanes? Navadili so se je že menda ali kali, kajti o strahu, ki je iz začetka pokoril Angležem, stari in novi svet, se nič več kaj prida ne čuje. Pač pa so si ga v najnovjšem času Nemci naročili. Kar je bila nekdanja mogočna in slavna angleška zastava po morji, to si dandanes prizadeva nemška ondi postati. V Londonu tega tudi niso prezrli, če tudi je trgovinska politika ondi v nekaki letaržiji, v katero jo je blagostenje zazibalo. Posamezni Angleži jeli so glave dvigati in se začudeno poprašujejo, ali je res, da Anglež ni več to na morji, kar je bil; ali ga res njegov stričnik Nemeč skuša pripraviti ob prvenstvo in to še celo brez leče? Anglež premišljuje, kako bi se dala nemška trgovinska zastava po Afriki in Avstraliji vničiti, pa ji ne more do živega, kajti Nemci so se le ondi naselili, kjer so Angleži ali pozabili ali pa se jim naselbina ni vredna zdela. Sedaj seveda so svoje opuščanje spoznali, da je bilo silno napačno, radi bi si pomagali, ko bi jim ne bila vsaka pot zaprta. Tako bo pa prej ko ne do tega prišlo med Nemci in Angleži, da se bo zamotana zadeva rešila po Jenkovih besedah: „Za blagor očetnjave naj puška govori!“

Izvirni dopisi.

S Štajarskega, 12. januarja. (Trojno tiskovno društvo.) Kakor je „Slovenec“ poročal svojim č. bralcem, postal je predsednik Mariborskega tiskovnega društva velečast. gospod dr. Ivan Križanič, doslej profesor bogoslovja in subdirektor v Mariborskem semenišči, korar Lavantinske stolne cerkve. To odlikovanje razveselilo je brez dvoma ne le sl. odbor, ampak vse č. ude tega tiskovnega društva. Kdo ne bo videl v tem odlikovanju neko zadostilo za trudapolna pota, ktera je imel novi prečast g. korar kot predsednik tiskovnega društva pred Celjsko c. kr. okrajno kot tiskovno sodnijo, kamor je moral hoditi zavolj komaj imena vrednih malenkosti se opravičevati. Tudi „Slov. Gospodar“, kterega tiskovno društvo v Mariboru izdaja, sme ponosen biti na to odlikovanje. Korist tiskovnega društva se je posebno v pretečenem letu jasno razodevala. S tožbami in obsodbami bi bili Celjani gotovo „Sl. G.“ vničili, naj bi mu tiskovno društvo ne bilo tako krepko pod pazduho segalo. Naj bi vendar mnogo novih deležnikov temu hvalevrednemu društvu pristopilo. List, ki ne slepari, in ki ne sprejemlje sleparskih in vma-zanih oznanil, kakoršnih po „liberalnih“ listih vse mrgoli, se dandanes ne more vzdrževati brez podpore. Kje bi že bil Graški „Volksblatt“, da ne bi ga podpiralo „tiskovno društvo Sekovske škofije“. Pa tudi to društvo bi ga ne bilo moglo zdrževati, da ne bi se bila o pravem času ustanovila posebna društvena tiskarna „Styria“ v Gradu. To ti je bogata krušna mati, ki hrani „Volksblatt“ in njegove priloge.

Čuditi se pa človek mora, da Graško tiskovno društvo, ki izdava naši Mohorski družbi enako pod-

učijive knjige, ne šteja doma več udov. Koncem novembra 1883 štele jih je v Gradu 438 udov, po vsej Sekovski škofiji, ki šteje blizo 770.000 duš, pa le samo 5095 udov. Ker se po drugih škofijah šteje 273 udov, je njih skupno število znašalo 5806 udov. Kaj je to proti družbi sv. Mohora? Ali so res nemški kmetje tako olikani, da jim ni treba več brati, ali se pa le za podučno berilo tako malo zanimajo? Po farah, ki štejejo po 5—7000 duš ima tiskovno društvo komaj po 20—30 udov. Naša Lavantinska škofija šteje le 470.597 duš (Nemcev in Slovencev), družba sv. Mohora pa šteje 9019 udov med nami. Še v Krški škofiji so razmere za družbo sv. Mohora dosti ugodnejše, kakor Graškega tiskovnega društva v domači škofiji, dasiravno se tam udje nahajajo skoraj le med priprostim ljudstvom, ki se v šoli menda nikoli ni učilo svoj jezik spoštovati, in vendar tako radi po Mohorskih bukvah segajo.

Tudi v Krški škofiji osnovalo se je lani katoliško tiskovno društvo, ki je v jeseni začelo izdajati nemški konservativni list pod imenom: „Kärntner Volksblatt“. Vrednik mu je baron Mandorff, ki je moral že dosti sveta prehoditi, da je celó z angleškim kardinalom Maningom znan. Letos se je list razširil, da bo blizo tako obširen, kakor je bila nekdanja „Kärntner Volkstimme“, ktere je več let starosta koroških Slovencev, prof. Einšpieler, s preobilnimi žrtvami izdajal. Cena 5 gl. na leto ni previsoka, ker izhaja list vsak četrtek, ter ima 8 strani prav različnega berila.

Bo li to „katoliško tiskovno društvo“ tudi za koroške Slovence kaj storilo, ni znano? Dobro bi bilo, da bi „Mir“ podpiralo, da bi se zamogel bolj in bolj med koroškimi Slovenci širiti, ter jih iz narodnega spanja dramiti. Te tiskovne društva dopričujejo moč cesarskega gesla: „Z združenimi močmi!“

Naše slovstvo.

„Politična in kulturna zgodovina štajarskih Slovencev.“

(Spisal in založil Ivan Lapajne, meščanske šole ravnatelj in c. kr. okrajni nadzornik v Krškem. V Ljubljani. Natisnil J. R. Milic. 1884.)

Če stojite na najvišem hribu Ljutomerskih gor, vidite lahko tje do Blatnega-jezera, — tam je stalo kneza Kocelja poglavitno mesto, slavnega moža, pod kterega vlado so nekdanj živeli naši predniki, Ljutomerski okoličani. Tam je stala cerkev sv. Hadrijana, v kateri je sv. Metod službo božjo opravljal slovenski, sveto mašo popeval slovenski... Ako pogledate proti Mali-nedelji, spomnite se, da je na Cerkevniku stala prestara cerkev, nekdanj tempelj Triglava, boga paganskih Slovencev. Solnogradski škof Luipram jo je, ko so Slovenci bili postali kristjani, blagoslovil ter jo posvetil v čast trojednemu Bogu, presveti Trojici. In ko sta papež Hadrijan II in Janez VIII to pokrajino izročila pastirski oblasti sv. Metoda, jo je ta slovanski blagovestnik obiskal ter v omenjeni cerki maševal in učil slovenski, saj je bila to, razven Ptujске, jedina cerkev v tej okolici.

Tako blizo je brati v neki priligi „Novicam“ v popisu slavnosti, ki se je dne 6. septembra 1863 v Ljutomeru vršila povodom tisočletnice poslanstva ss. bratov Cirila in Metoda. Na to okoliščino si se lahko spomnil, ko ti je nedavno pred oči prišla nova knjiga z naslovom skraja imenovanim. Z omenjenim svetiščem, ki ga je obiskal sv. Metod, je namreč sklenjeno ime moža, ki je deloval v cerkvi sv. Trojice ali pri Mali-nedelji in sedaj počiva v tisti okolici, ktero so preposvetile stopinje apostola, kterega spomin namerava slovanski svet letos na izreden način slaviti. Ime dotičnemu pokojniku in bivšemu Malo-nedeljskemu župniku je — Antonij Krempelj. Ta je med ostalim sestavil in obelodanil „Dogodivščine štajarske zemlje“. Knjiga njegova se je razširila posebno po slovenskih goricah in sosednjih krajih. Ljudstvo še dandanes blavno sega po nji.

Že večkrat se je razodevala želja po novem izdanju rečene knjige, ki bi se pa naj prekrojila tako, da bi zadostovala zahtevanju našega časa. In pisatelj teh vrstic gotovo ni bil osamljen, ko je ne le enkrat tožil po zgodovini, ki bi v slovenskem jeziku opisovala deželo štajarsko, zatoraj je željno pričakoval trenutka, ko bo nam trudoljubivi g. Lapajue začel razpošiljati obljubljeno knjigo. To imamo sedaj v rokah.

V „Predgovoru“ pravi g. pisatelj, da se Krempelj poleg štajarske zgodovine preveč ozira na občno svetovno, avstrijsko in slovansko, zategadel ga ni mikalo pripravljati drugi natis, ker bi preveč predelani Krempelj ne bil več on sam. Vsled tega je na svetlo prišla samostalna knjiga, ki obravnava zgodovino dežele štajarske s posebnim obzirom na Slovence.

Prvi del zgodovine — stari vek — omenja v kratkih potezah „nekoliko o predzgodovinski dobi“, potem se razkazujejo Kelti, Slovani, Rimci z mestoma Celje in Ptuj, sledi „pagansko bogočastje“ in „krščanstvo“.

V drugem delu — srednji vek — podaja nam se pregled o selitvi narodov v občne in „o naseljevanji Slovencev po Štajarskem“ posebič. Ako pogledaš na zemljevid, opaziš boš po vsem Štajaru krajevna imena, ki spričujejo, da so o svojem času ondi bivali Slovenci. O štajarski stolnici na pr. najdeš v „Letopisu matice slovenske“ za 1880 leto na str. 227 to-le: V monografiji „Graz und seine Geschichte“ se pripoveduje, da so tje prišli Nemci ter so začeli drevesa podirati in jih tesati, da bi si postavili mesto. Jednega izmed njih so obhajale misli zavoljo bodočnosti mesta, tovariš ga pa potolaži s stojičnimi besedami: „Geräth es, so g'räth's; g'räth's nicht, so g'räth's nicht“. Od tega „g'räth's“ je neki glavno mesto Štajarja dobilo svoje ime! Kedaj se je pa „Grätz“ prekrstil v „Gratz“? Najbliži sosed pisatelja teh vrstic je bil priča, ko se je pripetila sledeča v „Letopisu“ tako-le opisana prigodba: Bila je imenitna maškarada v Graški reduti. Med našemljenci se prikaže tudi slovenski vseučiliščnik z grozovito velikimi knjigami, ki jih je v ručah na hrbti nosil. Pol seznaja dolge knjige so imele zunaj naslednji napis: „Antediluvianischer Beweis, dass die Stadt Grätz ihren Nahmen vom Grätzbäch erhalten habe.“ Grot Wickenburg, takratni guvernér, je bil pri maškeradi navzoč, in glej, že drugo jutro se je uradni list imenoval „Gratzer Zeitung“, a ne več „Grätzter Zeitung“. — Po g. Lapajnetovi knjigi je Aussee-Auše-Jelšje, ne daleč tam je „Tauplitz“, dalje Gröbming-Grebenik, Peggau-Pekel, Friesach-Brezje itd., voda Saffnitz-Žabnica, Reitschütz-Rečica itd. Ni še temu dolgo, ko je poročevalec govoril z nekim gorenještajarskim duhovnikom; v njegovem službenem okrožju so številna, več ali manje čista imena vulgarna, ki so ostanki nekdanjih gospodarjev slovenskih. Brez dvombe ne malo zanimivo bi bilo, ako bi nam kdo zamogel take ostanke zbrati. V ta namen bi dotičnik pač moral obiskati farne predstojnike, s pomočjo teh sam preiskovati, a to je seveda jako težavno.

V tretjem delu — novi vek — je političnemu odstavku priložena kulturna zgodovina štajarskih Slovencev, njihovo duševno življenje, jezik, šege, kupčija in promet, živež in obleka, obdelovanje zemlje in obrtništvo, naštetje so posamezne cerkve in šole. V posebnem odstavku sledi „zgodovina mest in trgov“; prvih imamo osem, drugih pa petindvajset.

Pomote — piše g. Lapajne v „Predgovoru“, ki so se vrinile vkljub dolgotrajnemu trudu in vzlic primerjanju zgodovinskih podatkov po raznih knjigah, naj p. n. čitatelji sami popravijo blagovolijo. Še bolj pa vstrežejo, ako mu popravke ali dostavke dopošljejo, da bi se to za drugič porabilo v korist domače povestnice.

Na priliko! Str. 183 gosp. pisatelj pravi, da mu ni bilo mogoče zvedeti slovenskih imen za vasi tik Mure: „Imelinzen“, „Wistiezza“, „Istrakhof“, „Dominzen“. To bodo: Melinci in sosednja Bistrica (v fari Belotinci), Štrukljevci (?), Domanjci ali Domanjkovci. Za to in za „Vordrinchen“ (Bogojina?) bo znal račun dati kateri domoljub v Radgoni ali v obližji. Na ta način bi se knjiga prav lepo popolnila.

Kdor je že kedaj kakšno delo tiskarni dal, se je pač prepričal, da tisti nesrečni skratec marsikaj pokvari. Večino tiskovnih pomot sicer bralec že sam lahko odstrani, ali težje je gledé bistvenih napak, ki se lahko pripetijo, ako prepisovalec ali pa stavec v rokopisu spregleda ktero vrsto (na pr. str. 308), kar se ne bo čudno zdelo nikomur, kdor je imel priložnost, občudovati stavevo spretnost, a tudi obžalovati njegove težavnosti.

Doposilatelj teh vrstic je le poročevalec ter ni imel namena, vsebino knjige ocenjevati, ali toliko vendar sme dostaviti, da že „pomožne knjige in rokopisi“ (str. 310) so porok dovolj, kako se smemo

